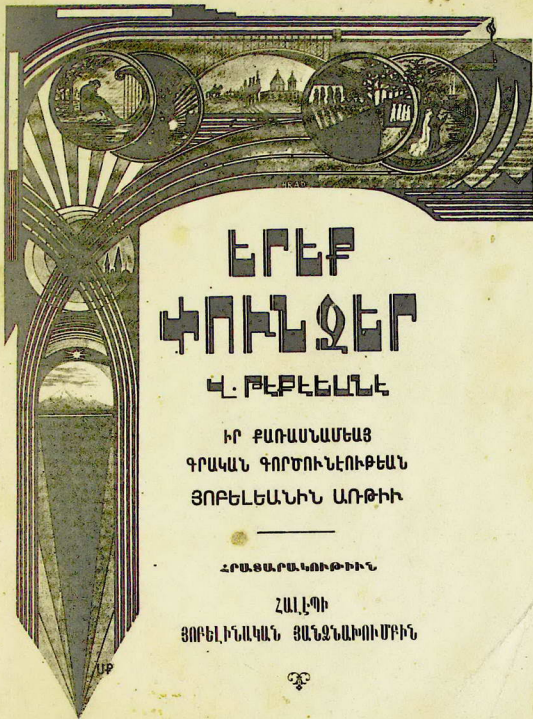

ԵՐԵՖ ԿՈՒՆՋԵՐ

Կ. ԹԵՔԵԵԼՆԷ

ԻՐ ՔԱՌԱՍՆԱՄԵԱՅ
ԳՐԱԿԱՆ ԳՈՐԾՈՒՆԵՌԻՔԵԱՆ
ՅՈՐԵԼԵԱՆԻՆ ԱՌԹԻԻ

ՀՐԱՑԱՐԱԿՈՒԹՅՈՒՆ

ՀԱՂԻՊԻ
ՅՈՐԵԼԻՆԱԿԱՆ ՅԱՆՋՆԱԽՈՒՄԻՆ

891.381

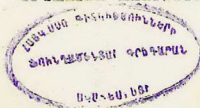
ԵՐԵՔ ՓՈՒՆՋԵՐ ՎԱՅԱՆ ԹԷՔԷԱՆԷ

ԻՐ ՔԱՌԱՄՆԱՄԵԱՅ
ԳՐԱԿԱՆ ԳՈՐԾՈՒՆԷՈՒԹԵԱՆ
ՅՈՐԵԼԵԱՆԻՆ ԱՌԹԻՒ

ՀՐԱՏԱՐԱԿՈՒԹԻՒՆ
ՀԱՂԷՊԻ ՅՈՐԵԼԻՆԱԿԱՆ ՅԱՆՋՆԱԽՈՒՄԻՆ

1934

ՏՊԳՐԹ. Ա. ՏԷՐ ՍԱՀԱԿԵԱՆ
44 SALIBÉ - ALEP, SYRIE

A-
II
24246

ՔԱՆԱՍՏԵՂԾ

ՎԱՀԱՆ ԹԵՔԵՆԵԱՆԻՆ,

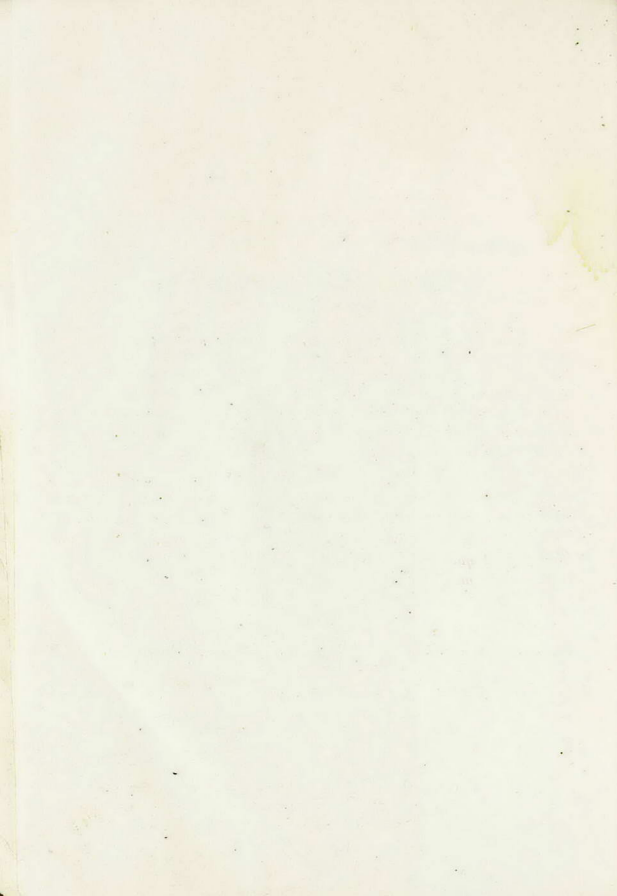
Քառասուն տարիներ, քնարիկ վրայ բազմալար, երգեցիր քնքուշ՝ ինչ որ կայ հոգիից ու նաև մեր հոգիներուն մէջ որպէս յոյզ ու միաք գեղեցիկ, անոնցմով կերակցիր արուեստի կեանք մը նրբագեղ և զայն ընծայեցիր Հայ Գրականութեան Տաճարին, ուր հազարգուելու կուգան և պիտի շարունակեն զալ գեղեցկութեանց երկրորդագուները՝ գեղեցիկ ապրումներու ծարուի:

Թո՛ղ «Երեմի Փուլցեմ»ը, քաղուած քու չքնադ բուրաստանէդ և Հայ ժողովուրդին նուիրուած, հետաւոր մէկ յուշը դառնայ այն գնահատանքին ու երախտագիտութեան, որ ԲերիաՀայութիւնը, իր Քաղաքական ժողովին և Ուսումնական Խորհուրդին նախաձեռնութեամբը, յորեկինական տօնակատարութիւնով մը հանդիսաւորապէս կը յայտնէ այսօր Քեզի, վաստակաւո՛ր քերթող:

ԲՆԲԻԱՀԱՅ

Հալեպ, 20 Մայիս 1934

ՅՈՒՆԵՍԿՈՒՆ ԳԱՆՁՆԱԽՈՒՄԻ

Ա. ՓՈՒՆՁ

ԸՆԹԵՐՑՈՂԻՆ

Հոգիս իմս է եւ որքան թըւիմ յանձնել զայն այստեղ
 Անցորդներուն անձանօթ, իւրաքանչիւր էջի վրայ,
 Հոգիս ի՛մս է եւ ոչ ոք պիտի ամբողջ զայն ճանչնայ
 Իր լոյսերովը պայծառ, իր մթութեամբը ահեղ ...:

Հոգիս հանրի մ'է նըման — ոսկի*, ածո՞ւխ թէ կապար —
 Որուն հազիւ հեղեղներ քրքրեցին խաւը վերին
 Մերթ հրճուանքի ու յաճախ սեւ հեղեղները ցաւին,
 Մինչ հըրարուի մը խորունկ անոր ներքեւ կը գոռար...:

Հոգիս այդ հանքն է հիմա՝ զոր բացած եմ ու պահած
 եւ ո՞վ գիտէ դեռ որքա՞ն այսուհետեւ նոր վիշտեր
 Պիտի պեղեն ու փորեն զանի հարուած առ հարուած...:

Հոգիս ի՛մս է եւ այսօր կը մըտածեմ թէ հա՞րկ էր
 Զայն այս չափով՝ ալ միայն՝ անցորդներուն ճանչցընել,
 Մինչ կ'ուզէի քիչերո՞ւն ամբողջովի՞ն զայն յանձնել...:

Կ'ԱՆՁՐԵԻՔԻ ՏՂԱՍ...

Կ'անձրեւե, սրդա՛ս . . . : Առունը քաց է,
 Թա՛ց աչքերուն պէս խեղն խաբուած սիրոյն...:
 Պատահանն ու դուռը գրնա՛ գոցե՛
 Եւ դեմքս եկո՛ւր նստիլ վեհագոյն

Լքուութեան մը մեջ...: Կ'անձրեւե, սրդա՛ս...:
 Կ'անձրեւե՞ երբեմն հոգիիդ մեջ ալ,
 Կը մըսի՞ սիրտդ, եւ կը դողդղղա՛ս՝
 Խորհելով պայծառ արեւին անցեալ,

Փրան մը ներքեւ գո՛ց ձախտագրին . . . :
 Բայց կուլաս, սրդա՛ս...: Մութին մեջ յանկարծ
 Ծանր արցունքներ աչքեդ կը գլորին . . . :

Լա՛ց անմեղութեան արցունքը անդարձ,
 Լա՛ց չրգիւնալով, խեղն անգէտ սրդա՛ս,
 Խե՛ղն որսը կեանքին, ա՛ն լա՛ց որ մեծնաս...:

ՀՐԱԺԵՇՏ

Այս իրիկուն ֆաղցրօրէն եւ անխընայ ,
 Ըստյիկեան մը ինչպէս
 Նրակներն իր կը բանայ ,
 Հոգիս բանալ կուգամ քեզ . . . :

Ըսել կուգամ այս իրիկուն քեզի ես՝
 Թէ ոչ մէկ շիբ կը մընայ
 Սրուակին մեջ գինիէս ,
 Թէ վառեցի՝ ֆահանայ ,

Կնդրուկն ամբողջ բուրվառիս մեջ արծաթէ . . .
 Արդ վրայես կը նեճեմ
 Ամեն կեղծիք ու սքեմ

Եւ մարդկօրէն կ'երթամ հո՛ն ուր կը կարէ
 Հեռութիւնը իր նեկսար՝
 Խըմե՛լ գուցէ դառնաբար . . . :

ԱՂՈՒՈՐՆԵՐԸ

Աղուորն ա՛ն է յաւիտեան՝ որ անցա՛ւ օր մը փոխեղ
 Եւ աշուրներդ օծեց, աստուածային այցելո՛ւ ,
 Գեղեցկութեամբ մը որուն ա՛լ չըղարձար նայելու
 Եւ չուզեցիր հանդիպիլ անոր անգամ մըն ալ գեթ . . . :

Աղուորն ան է՝ սակաւին, յաւիտեանէ յաւիտեա՛ն ,
 Որ նայուածքիդ արեւին սակ կը մեծնար ամեն օր ,
 Որ գերդ ծաղիկ մ'օթօրուող զարնան անուշ հոգեւեմ ,
 Երբ մեկնեցար՝ մտքիդ մեջ մընաց միշտ քաւմ ու բուրեան . . . :

Եւ աղուո՛րը — դուն գիտես օրհնեալ անունը անո՛ր —
 Անիկա է որ կարծես պիտի կրնար քեզ սիրել ,
 Որ սերդ անեուես զուշակեց ու ըսպասեց ակընկոր ,

Որուն սակայն լաւ է որ չուզեցիր սիրսը խռովել . . .
 Աղուորն անո՛նք են միայն՝ որ տեղանքիդ ընդմեջեն
 Անցան զացին ու հիմա քեզ հեռուէ՛ն կը կանչեն . . . :

ԿԵՆԴԱՆԻ ՔԵՐԹՈՒԱԾԸ

Վաղուան յոյսին ծանրութեամբ աչքես ահա կը գոցուին,
Մ'արմնոյդ յուր մարմնոյս վրայ լափիզելով կը սուրայ
Եւ փեռուի զերդ տարափ մը թափքըփող գլխուս վրայ՝
Հին գգուաններդ նորէն ես կ'ըմբռնեմ հոգեւին...:

[սեմ.

Դուն այն ազուր փերուա՛ծն ես՝ զոր այս գիշեր գոց կ'ը-
նա՛խ՝ հանդիպումը մերին, ուր միշտ վախ կայ եւ վարանք.
Դ՛գուա՛նք մ'արդէն համարձակ, եւ առաջին իբրեւ յանգ՝
Համբո՛յր մ'երկար, տենդասպա՛ռ, մարդ տրա՛նցըդ ի

[սեմ . . . :

Դիտեմ յետոյ թէ ինչպե՛ս իմ ընթերցումս անհամբեր,
Արագարժիչ կ'ընթանայ, թէ մերթ հետքիւ կանգ կ'առնէ
Ձայնարկութեան մը վրայ ..., եւ ցընորած, տարուբեր՝
Մերթ ալ ինչպե՛ս իրարու տոյերն ամբողջ կը խառնէ...:

Այդ փերուածը, այս գիշեր, կ'արտասանեմ հոս, մինա՛կ.
Վերջաբա՛նն է, փոքորկոտ, աշխարհաստատ ալելու՛ն,
Ձոր սակայն չեմ աւարտեր... եւ զերդ վիհէ մ'անյատակ՝
Կը նետուիմ վեր ու կ'երթամ հիւանդ, յոգնած, սարսը-

[ոռն . . . :

ԶԱԽԱԿՍ

Զաւակի մը շնորհն անգամ , ո՛վ Տէր, զրկացար
Ինծի ընդ միտս եւ այդ մասունքը սիրոյս
Արգիլեցիր փականքներու սակ անյոյս
Եւ զիս իմ մեջս ըսպաննեցի՜ր չարաչար . . . :

Երբ ես ծրոխմ՝ ան բարձրանա՛ր ֆովս ի վեր ,
Իմ ըսպառած կեանքիս հիւրովն առլըցուկ ,
Ես հովանի անոր եւ ան ինձ նեցուկ
Ու նո՛ր արեւ՝ աչփն մեջ աչքս գոցուե՛ր . . . :

Մինչդեռ հիմա՝ դուռնե ի դուռ, մինչեւ վերջ
Քիչ մը զորով պաղատելով պիտի գամ
Օսար ջրոյց ֆով թափառիլ յարածամ . . . :

Օսար ջրոյց աչուրներուն , հոգւոյն մեջ՝
Իողղըղագին պիտի ջրղա՛ս որոնեմ
Ու անձանօք՝ պիտի մեռնի՛մ անոնց դեմ . . . :

ԲԱՑ ԾՈՎՈՒՆ ՄԷՋ

Ես պզտիկ ու մեծ շատ մը սերերու
 - Արեւիկայագո՛ւս - նաւելով մեջեն,
 Առանց ոչ մեկուն հով խարսխելու
 - Ի՛նչ խենք, խե՛նք էի - հասած եմ բաց ծով . . . :

Բաց ծո՛վն եմ հիմա՝ անհունութեան դեմ
 Լո՛ւռ հորիզոնին, զո՛ւր հորիզոնին . . .
 Կզգիներն հեռուն նորէն կը տեսնեմ,
 Անոնք, մի առ մի, նորե՛ն կ'անհետան . . . :

Ո՛չ մեկ նաւ հիմա, ո՛չ իսկ ապառաժ
 Մ'որուն շուրջ դառնայ իմ նաւըս գոնե
 Կամ ալիք մը զիս հոն տանի, զարնե . . . :

Ովկեա՛ն անծայր՝ մերք մըռայլ մերք խաժ,
 Ու մի՛շտ ամայի . . . Եւ վերէն՝ միայն
 Ամպեր, լո՛ւռ ամպեր կը սանին կ'երթան . . . :

Բ. ՓՈԻՆՁ

ԳԱԶԱՆԸ

Ինչպես նախնիս անգղերու եւ զայլերու աստուծոյն
Ասեն ասեն, իբրեւ զոն, զեղեցկագոյն զառն հօսին
Կ'ընծայէին..., այնպէ՛ս ես՝ հոգւոյս հո՛ւնմմբ լաւագոյն,
Իմաստութեա՛նս կը նետեմ խարսեաւ հատկե՛րը գետին:

Զի նիւապին կը տեսնեմ ասուերը միշտ ոտքիս տակ,
Զայն կը զսնեմ մտքիս մեջ, նայուածքիս մեջ եւ ձայնիս,
Կուրծքիս վրայ կը սրբե ան իւր ժանի՛քը ներմակ,
Եւ վրդիս ռո՛ւրջ եմ ձեռքերն որոնք խեղդել կ'ուզեն զիս...:

Գազանն իմ մէջս է, աւա՛ղ մտապատրաստ, ակրնդէտ.
Տարիքիս հետ միշտ մեծցաւ, զօրացա՛ւ ան, պահանջե՛ց,
Եւ գիտեմ քե յաւիտեա՛ն ան պիտի գայ ինծի հետ...:

Անմեղ Հոգւոյն՝ մեղաւո՛ւր ան խենդ եղբայրն է երեց,
Ան Մարմի՛նն է, նախնական, անզսպելի՝ վայրենին,
Եւ զոնեռով մերք միայն կը բռնացնէ զայն Հոգին...:

ԿՈՌԻԻ ԵՐԹ

Այս գիշեր նորեն կ'անի, կը մեծնայ, կը շատնա՛յ հոգիս՝
 Կըռիւի գացող բանակի մը պէս .
 Ո՛վ դափնեպըսակ, այս գիշեր նորեն ինձի կ'երեւիս
 Լեւան մը ծայրէն եւ զիս կը փորձես . . .

Ճամբուն վրայ հեռուն մընացած ամբողջ յոյսերըս նըկուն
 Կը վերադառնան մի առ մի ահա՛,
 Եւ խոր փունի մեջ նիրհող ոյժերուս պարն այս իրիկուն
 Հաւաստով նորեն կը քրոի կ'ելլայ . . .

— «Ո՛ւր կ'երբանք այսպէս, ո՞ր յաղթանակին կամ ո՞ր փառաւոր
 Պարսութեան առաջ », կը հարցընէք դուք,
 Ո՛վ իմ անհամար արեւանքներէս դարձած կորակոր
 Զինուորներս արի, զոհե՛րքս անուր . . .

Քանզի կը յիշէք քե քանի՛ անգամ ըզնեզ կանչեցի
 Նրազի մը վառ դքսո՛ւն ներքեւ՝
 Ներալ յարձակմամբ առնելու համար նըսեհին կծծի
 Քաղաքն ու գանձերը երկնապարզել . . .

Քանզի կը յիշէ՛ նաեւ քէ ի՛նչպէս կամֆրս՝ զօրապէս ,
 Որ կ'աշտանակէր առոյգ , ուղղաբարձ ,
 Կ'երկմբէր յանկարձ ու կը պատարուէր խօնեղով անպէս
 Եւ նամբուն մեջտեղ կը կենար յանկարձ . . .

Թէ այոպէս , յանախ , չըմբղուած մարտին սրսմութեամբը լի՝
 Եւս դարձա՛մ հիւանդ ու ամօքահար ,
 Մինչդեռ անձնասպան ինկան ձեր մեջէն քաջեր մի քանի
 Ու հեծեալն , անգօ՛ր , անոնց վրայ կուլար . . . :

— Բայց այս իրիկուն բազմամբոխ հոգիս ոտքի է նորէն՝
 Նայուածքներուն տակ աստեղց նորածագ ,
 Իր հին , դարաւոր անցեալին անխոյզ խորութիւններէն
 Պարպելով իր հարց զինարանն համակ ,

Չարին , Աքսութեան եւ կեղծիքներուն դիմաց անհամար՝
 Ուխտելով նետուիլ , կռուի՛լ անվրնաս ,
 Թերեւս յաղթելու եւ կամ վերստին խաբուելու համար ,
 Թերեւս , ո՛վ Մահ , իյնալու վրադ . . .

Ձի հոգիս այսօր իր ձախասագրին կոչն է՝ զոր մօտէն ,
 Ա՛յ տաս մօտիկէն լքեց այս անգամ
 Ու յանկարձ կեցած հորիզոնին դեմ՝ յուրջ ու վնօրէն
 Պատասխան տրուաւ . « Ահա , Տե՛ր , կուգամ ... » :

ՏԱՂ ԱՌ ՓՈՐՁԱՌՈՒԹԻՒՆ

Ինչպէ՞ս կ'ուզես որ սիրես, յարգես ըզբեզ ու լրես
 Ասամնարափ այդ բերնեղ ականջս ի վար ձայնով ցած
 Փսփրսացուած խօսքերուն՝ որոնք բարի ու խոհեմ,
 Որոնք բարւոյս համար են, գիտեմ, խորհուած ու քս-
 [ուած....:

Ինչպէ՞ս կրնամ հանդուրժել քեզի առանց զայրոյթի
 Եւ տարփողել կրնամ քեզ՝ երբ տու տեսիլդ մեջ արդեն
 Ես քառամած կը գտնեմ յոյսերս ամեն ծաղկափ,
 Երբ ձայնիդ մեջ իմ ամբողջ հին երազներս կը հեծեն....:

Հիմա գիտուն, իմաստուն եւ շատ լո՛ւրջ եմ, Ասուած իմ.
 Փորձառութի՛ւն, ա՛լ հիմա դուն յաւիտեան իմ մէջս ես
 Ինչպէս որդը պրտուղին, եւ ես քեզմո՛վ կը փրսփմ....:

Դուն կը ցայտես աչքերես, շարժումներես, խոհերես,
 Եւ ամեն օր որ կ'անցնի՝ կ'ընես քեզմո՛վ զիս հասուն,
 Եւ ամեն օր աւելի՝ քեզմով կ'ըլլամ ազագուն.. .:

ԲԱՐՁՐԱՑՈՒՄ

Երե կրնաս՝ բարձրացի՛ր, բայց զիսե՞ս ո՛ւր, մինչեւ ո՛ւր,
եւ քեզի նե՛ս ուրիշներն՝ երե կրնաս՝ բարձրացո՛ւր,
Բայց մինչեւ ո՛ւր, մինչեւ ո՛ւր . . . :

Հաւատալով քե կրնաս՝ օ՛ն, բարձրացի՛ր. քա՛ջ սրդաս,
Սակայն քանի վեր ելլես՝ պիտի մըսիս ու զոդաս,
Մընաս միմա՛կ, խեղճ սրդաս . . . :

Կարենայի՛ր դուն երե բարձրացընել քեզի նե՛ս
Սիրուած քանի մը հոգի մինչեւ զազարն արփաւե՛ս,
Մինչեւ սե՛րք քեզի նե՛ս . . . :

Կարելին այդ է միայն, անբռնակա՛ն կարելին,
Բարեկամնե՛ր՝ որ մեկեղ կ'ուզեն, կը զգան, կը խորհին
Անկարելին, կարելին . . .

Միմիայն ա՛յս մընացեալն ամբողջ պատահե՛մ է, հոգի՛ս,
Միմիայն ա՛յս ու անոր գուցե երբե՛ք չընտանիս,
Անոր իսկո՛վը մեռնիս . . . :

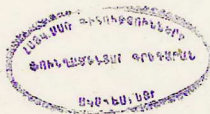
ՇՈՒԱՐՈՒՄ

Աստուած իմ, երե կարելի չէր որ
Ամենքն ըլլային սափոր օրհնըւած՝
Լեցուն բարութեան գինիով հրգօր,
Ընեի՛ր ամենքն իրարու դիմաց

Պողպատեայ վահան, եւ քայլ չքսայի՛ր
Որ սրկարք միտս, ա՛ն ալ քու որդիդ,
Իյնա՛յ եւ արեան իր օղով կարմիր
Ծածկե՛ ամբչցող մարմինն իր վրտիս . . . :

Բայց չըրի՛ր այդպէս . . . Կ'ըլլան ոտնակոխ
Ուժովէն՝ նըւազ ուժովներն ամեն
Եւ կը զարնըի՛ եղբայրն եղբորմեն . . . :

Ի՛նչ խորհուրդ է այս. մարդ մարդու ոտխ
Եւ դուն յաւիտեան սրկարին ընդդեմ . . .
Աստուած իմ, ի՞նչպէս ըզՔեզ ըմբռնեմ . . . :

A II 24946

ՀԱՇՈՒԵՅԱՐԴԱՐ

Հառուեյարդար . ի՞նչ մընաց , կեանքէն ինծի ի՞նչ մընաց .
 Ինչ որ ՏՐԻ ՈՒՐԻՇԻՆ , ՏԱՐՈՐԻՆԱ՛Ղ , ա՛յն միայն .
 Խանդաղասանք մը ծածուկ , օրհնութիւններ անիմաց ,
 Երբեմն հասնումը սրտիս ու մերթ արցունք մը անձայն . . . :

Ինչ որ գնաց ուրիշին՝ վերադարձաւ անուշցած
 Ու զօրացած՝ հոգիիս մէջ մընալու յաւիտեան .
 Ինչ որ տարաւ Սերն ինձմէ՝ չըկորսնցուց զայն Աստուած ,
 Տըւաւ ինձ ետ ու քրաւ անով իմ կեանքս բուշեան . . . :

Եւ այժմ , ո՛վ Տէր , հակառակ իմ սանջանքիս , հակառակ
 Ինծի համար սա՛ չորցած երջանկութեան աղբիւրին՝
 Հին գինիով յորդաբուխ ես կ'արբենա՛մ տակաւին . . . :

Ու չեմ քսեր «Ի՞նչ մընաց ...» : Ի՞նչ կը մընայ հողին տակ
 Եղեգներէն դիւրաքեք , կաղնիներէն հաստաբուն .
 Արեւն ըմպած ըլլալու մըխիթարանքը անհուն :

Գ. ՓՈԽՆՋ

ԼՈՒՍԱԽՈՐԶԻ ԿԱՆԹԵՂԸ

Երկնի անրիւ աստղերէն մերն է միայն անիկա . . .
Ամեն գիշեր վերք հո՛ն՝ Արագածի գլխուն վրայ
Ան կը շողայ առանձին, ա՛յնքան անջառ միւսներէն՝
Որ ուրիշ ձեռք մը կարծես զանի վառեց զաղսնօրէն . . .

Զանի վառեց ու կախեց հոն մեզ համար յաւիտեան . . .
Ան կանրելոյն է՝ լոյս առած Լուսաւորչէն Հայութեան,
Անկէ լեցուած՝ անոր ջինջ արտասուքէն, իւրի տեղ,
Պալլացող քաղցրութեամբ, պլպլալի՛ք միտ կանրել . . .

Այդպէս հաւատաց ու այդպէ՛ս դեռ կը հաւատայ հայ հոգին՝
Որ միտ դարձաւ, նայեցաւ ու յառեցա՛ւ անձագին
Առտուն՝ ձիւնոտ Մասիսին եւ գիշերներն ալ՝ անո՛ր . . . :

Այդպէս եւ ես, ո՛վ մեծ Սուրբ, հաւատարմարձ կանրելիդ
Ըզգացի որ հոգւոյս մեջ կը ծագէր շողը վնիտ
Ու կը մեծնար, կը մեծնա՛ր՝ մինչեւ կ'ըլլար այդ մը նոր . . . :

ՄԻՋՆՈՐԴՈՒԹԻՒՆ

Ո՛վ իմ նախնիքս, երբ մերք եր պատանի դեռ ձեզի
Վերադառնալ երկրի վրայ եւ հետեւիլ քայլերուն
Անո՛նց որոնց արտին մեջ արիւնը ձեր կը հոսի,
Որոնք ձեզմով են հրապարս եւ են ձեզմով ալ նրկուն . . . ,

Ո՛վ դուք որ մեզ կը տեսնե՛ք՝ օրը չեղած իրիկուն
Իբարու դեմ տասն անգամ բաժնւած տասը մասի,
Եւ կը տեսնե՛ք, դուք որ այժմ աստուածօրէն եք գիտուն,
Թէ հին յանգանքն ու իր քոյնն է որ մեր մեջ կը խօսի,

Ըսե՛ք, քսե՛ք՝ երբ չեք զգուած ձեռնէ ու մեռնէ
Ու կայ Աստուած մը երբ քառսին վրայ մեր կեանքին,
Ըսե՛ք Անոր՝ քե հերիք, ա՛լ այս պատիժն հերի՛ք է,

Թէ այս սիրտերն որ իբար կը բըզըկտեն մոլեգին՝
Խե՛ղն են, ո՛րք են ու իբար սերտն ու պինդ սեղմելով
Միայն պիտի զտնենք քիչ մ՛ըստփառն ու կորով . . . :

ԿԵՆԴԱՆՈՒԹԻՒՆ ՀԱՅՐԵՆԻ

Կենդանութի՛ւն Հայրենի,
 Ո՛վ դուն, մարմին եւ հոգի,
 Աւիշ անվերջ, հուր անշեջ.
 Ո՛վ մեր երեկն աղուալոյս
 Եւ ո՛վ, պահուած անոր մեջ,
 Գեղեցկագոյն Վաղուան յոյս...
 Ըզմեզ օտար խոցեց,
 Խոցեցինք մեկն ալ ըզմեզ,
 Պարպուեցար երակներէն դուն մերին,
 Մարմինն հիւժած, միտքն ոգեվար
 Դուն բոլուցիր ու հեռացար,
 Կենդանութի՛ն Հայրենի...:

Իններսուն եւ հինգ — իններսուն եւ վեց:
 Փայլակի նման
 Հրդեհներ անցան
 Հայ ձեր հոգիէն.
 Ու հոգին շողաց, ու հոգին հեծեց.
 Յետոյ հանգչեցաւ՝ ցաւին հետ նորէ՛ն
 Յո՛յս մ՛ալ օրհեկէն...

* * *

Ինն հարիւր եւ ուր: Մուրէն դուրս ուսում:
 Երգ, հառ, արժասուք:
 Դրօշակ, ծաղիկ, ծափեր անհասնում.
 Մխիբարու՛ժ սուգ՝
 Յամաֆի, ծովու մեռելոց վրայ.
 «Կեցցե՛ք» եւ «Անկցի՛ք»...
 «Բռնապետութիւնն անիծեալ բլլայ».
 «Ամենքս օտմանցի...»
 Մինչեւ որ, չակաւ,

Հոգին հանգչեցաւ՝
 Յոյսին հետ նորէն
 Յաւ մ'ալ օրեկէն . . . :

* * *

Ինն ամիս յետոյ : Երկունք եւ ծընունդ :
 Արիւններու մեջ բան մը կը շարժի
 Ու կ'իյնայ անդունդ :
 Վիժում հաւասքի :
 Շրթներու վրայ
 Կը մընայ ստուած բառ մը՝ Աստուծա . . . :

* * *

Վեց տարի յետոյ . . .
 Ըսե՛ք, յետոյ ի՞նչ, յետոյ ի՞նչ սակայն . . .
 Ամայի ու ծանր ու լուռ երեկոյ՝
 Հայ հողին, հոգւոյն, կեանքին վրայ համայն . . .
 Փոքրիկ մ'ահեղ
 Անցեր ու քրտնէ իր առջեւէն
 Ամէն բան, ամէ՛ն . . .
 Զրկան ո՛չ արեւ ո՛չ հայեր այնտեղ . . .
 Բայց հեռուն, հեռո՛ւն անա կը նըշեն
 Շուքեր մանադող .
 Հեռո՛ւն, հեռացող
 Զանգուածները հոծ
 Տակաւ կը հալին .
 Հեռուն՝ ծուխ ու բոց .
 Հեռուն՝ անդունդներ յառած երկնքին
 Եւ հեռո՛ւն, ո՛վ Տէր,
 'Իեռ յոյսի՛ կայծեր :

* * *

Եւ օր մ'ալ յանկարծ
 Շեփուր զոռաց
 Ու կըմալսէ սիրտեր, կըմալսէ մարմիններ,
 Ստուեր առ ստուեր
 Հաւաքուած, եկած միասեղ նորէն՝
 Կեանքին, արեւին աչք, ձե՛ռք կ'երկարեն . . . :

. . . Ու հաւ մ'անա կը ծրփայ ,
 Կը ծփծրփայ ծովուն վրայ ,
 Կ'երբայ հեռու , կուգայ մօտ
 Առագաստովն արեւոտ .
 Մերք կը մեծնայ՝ հորիզոնն
 Ամբողջ աչքէ ծածկելով ,
 Կը պահուրսի մերք ալ հոն՝
 Ու կ'ելլէ դուրս նազանձով .
 Կը կարդացուի նաւուն վրան
 «Անկախութիւն Հայկական» :

. . . Սակայն չըկա՛յ նաւը ա՛լ . . .
 Ընդհարեցաւ խառակներու
 Կամ նաւերու մէջ երկու
 (Երէկ օրհնեալ , այժմ անիծեալ)
 ձգմբեցաւ , փռեցաւ . . .
 Անկախութի՛ւն Հայկական ,
 Երազն եր ան՝ սուգունեցա՛ւ ,
 Թողլով բեկո՛ւր մը միայն . . . :

Կենդանութի՛ւն Հայրենի ,
 Ո՛վ դուն , մարմին եւ հոգի ,
 Աւիշ անվերջ , հուր անեղջ ,
 Դուն հոն եիր՝ նաւուն մէջ
 եւ դուն . . . քրտա՛ր անկէ դուրս ,
 եւ դուն հիմա՛ իմ հոգւոյս ,
 Հազարներո՛ւ հոգւոյն մէջ ,
 — Հոգւոյն , մտքին , մարմինին , —
 Հեծեծազին , հրեռազին
 Առխաւտելով զաղսնօրէն՝
 Դիւեր - ցերեկ , լաւս առ լաւս ,
 Կը շինես նաւը նորէն ,
 Կ'ընես Վաղուա՛ն գայն պատրաստ . . . :

ՈՐԲԵՐՈՒՆ ՁԵՌՔԵՐԸ

Կ'եկէ հանանչ մը կարծես այս անհամար ձեռքերէն :
 Ձեռքե՛ր՝ մեծցած միմակնին. ոչ ռաւ. դեռ բոլլ, դեռ անմեղ,
 Դեռ ոչ ոքի չըխառնած չըխրգած վաւորէն
 Բախտին րելերը՝ ձեռքեր. սիրակաւօր, սիրագե՛ղ

Ձեռքեր՝ հագիւ քե յիշող ջերմութիւնն հօր մը ափին
 Որ գոյգն իրենց կը պատէ՝ երբոր քարիկ էին դեռ . . .
 Տախտակներու վրայ չոր, ձեղուններու տակ ցրտին
 Հիմա սառող փոյկ փոյ՝ հայ որբերու ո՛րք ձեռքեր . . . :

Անոնք երբեմբն յանկարծ կը խըլըրտին գաղտնապէս,
 Անոնք բռնունց կ'ըլլան մերք , կը զարնըին իրարու ,
 Կ'ըլլան դրօշակ , կը բացուին յաղքանակին վազելու :

Կը խըլեն գիրքը անոնք , կատաղօրէն , հացի պէս .
 Մարդոց ոնիրը զանոնք գերդ մեյ մեկ սուր և դարբնած .
 Ա՛ն, գօրացո՛ւր, կարծրացո՛ւր, մեծցո՛ւր զանոնք, կա՛րժըր Աստուած :

ԵԿԵՂԵՑԻՆ ՀԱՅԿԱԿԱՆ

Եկեղեցին Հայկական ծրերնդավայրն է հոգւոյս՝
 Ինչպէս քաղաք մ'ընդարձակ, պարզ ու խորունկ, մուր ու լոյս
 Իր գաւիթովն նիւրբակալ, իր լայն բեմով ու հեռուն
 Կանգնած իր լուռ խորանով՝ որ կարծես նաւ մ'է ծրփուն . . . :

Եկեղեցին Հայկական ես աչքս զոց կը տեսնեմ
 Ու կը շնչեմ, կը լքեմ իր Յիսուսով մանկադեմ,
 Իր սեղանէն մխացող քուլայ - քուլայ խուկեցող
 Եւ իր պատերը ցնցող աղօթքներով ախտով . . . :

Եկեղեցին Հայկական բարձր բերդն է հաւաստին
 Իմ պապերուն՝ որ հողէն զայն քառ քառ հանեցին
 Ու երկինքէն իջուցին զայն ցօղ առ ցօղ, ամպ առ ամպ,
 Ու քաղուեցա՛ն անոր մեջ հանդարտութեամբ, հեղուքեամբ . . . :

Եկեղեցին Հայկական մեծ վարագոյր մ'է բանուած,
 Ռուն ետէ սրկիւնին մեջ կ'իջնէ ի՛նքը Ասուած,
 Ռուն առջեւ գլխահակ կուգայ իմ ազգքս ամբողջ
 Հաղորդելի՛լ անցեալին հաց ու գինով կենսառողջ :

Եկեղեցին Հայկական՝ ծովուն դիմաց ալեկոծ
 Նաւահանգիստ մ'է խաղաղ . ցուրտ գիշերին՝ հուր եւ բոց,
 Ու տօրակեզ ցերեկին՝ անսառ մըն է ըստուերն,
 Ուր շուտաններ կը ծաղկին՝ Շարականի գետին մօտ . . . :

Եկեղեցին Հայկական՝ մէն մի քարին տակ գետնի,
 Դեպի երկինք բարձրացող գաղտնի համբայ մը ունի . . . :
 Եկեղեցին Հայկական հայ հոգիին եւ մարմնոյն
 Զբաւհանդերձն է վայելուն, մինչ իր խաչերն են դաշոյն

Եւ զանգակներն են բուրբիւն եւ երգն է մի՛տ յաղթութիւն . . . :

ՏԱՂ ԳՐԱԲԱՐԻՆ

Ո՛վ Գրաբար, ճո՛ւր ինձ մի՛ս, անուշութիւնն ինձի ճո՛ւր
Առասուրբամբը հանդերձ քու սեղանիդ արգադիր՝
Մեծընծայուա՛ծ, մայիսեան մեր երկրնին՝ Տակ մա՛հուր,
Մեր սարերուն վրայ պարոյ մուսաներուն գերբնիր... .

... Գողթնի գիւնն է անա՛՛ փրփրադէզ, վարդահուր,
Որ կը հոսի ակադեայ եղջիւրներէն դարալիր... .
Խորենացին է՝ ամբոս ու Եղիշէն՝ մեղրաջուր... .
Մինչ Քարգմանիչք հաց են սուրբ, խորսիկ՝ ամեն Պատմագիր...:

Ո՛վ դուն, կոչո՛ւնք փառանեղ. դուն կը մրխառ Տակաւին՝
Իբեւ կաքսայ մը պրդինձ ուր կ'եռայ միսքն Եզնիկին,
Իբեւ ռամփուր մ'աւր կ'այլի Նարեկացւոյ մեծ հոգին,
Իբր խնկաման մ'որուն մեջ սի՛րսն է դրբեր Շնորհալին... .

Եւ մուսաներ մինչդեռ բոյրովրդ հոն կ'արբենան՝
Ի՛ն՛ն ո՛վ մրբերք երբեմնի մեր սրբութեան, գիտութեան,
Ի՛ն՛ն գրաւած ես անա՛՛ եկեղեցւոյ մեր սեղանն
Ու քե՛զ հոնկէ մեզի մի՛ս կը բաւիս: հայ Բանական... .

Արշակ

Թուրքիէ

Պիտի ինչան ալ աւելան, և ալ իսպառ, աչքերի
Պիտի յետոյ զիջելն զբայ՝ Թանգուզիկն հոյս տու.
Ան տու իրեն չիտներս պիտի և ցունեց Նախի
Այլա՞ն՝ Զաւակն պիտի զիջ, Բրիտի ցունեց իսպառ:

Իրիկ արշաւն աչքերի ցաւն շարիկ հասցոյցի,
Արշաւն իսպառ թաթերի զաւակն ու զիջ, ցաւն ու զիջ,
Իրիկ Նախիկն շարիկն Բրիտին զբայ ցաւն ու զիջ,
Ան իր սիրոյ պիտի յիջ չիցայի ու իր:

Պիտի ինչան, Ինչան ալ... Ան արշաւն տու Թանգու
Իսպառն պիտի Զաւակն իսպառն ցաւն չիցի:
Պիտի ցաւն զիջ աւելն՝ ու զիջ իսպառն չիցի:

Ան չիտան տու չիտելն պիտի, աչքեր պաշտեալ,
Թանգու իր աչքերին զոր թոշակն անտալ,
Ան ցունեց իրին իսպառն աչքերն չիցի:
Կառն թշուառ

34/2106

[illegible]

4

1841
 1842
 1843
 1844
 1845
 1846
 1847
 1848
 1849
 1850
 1851
 1852
 1853
 1854
 1855
 1856
 1857
 1858
 1859
 1860
 1861
 1862
 1863
 1864
 1865
 1866
 1867
 1868
 1869
 1870
 1871
 1872
 1873
 1874
 1875
 1876
 1877
 1878
 1879
 1880
 1881
 1882
 1883
 1884
 1885
 1886
 1887
 1888
 1889
 1890
 1891
 1892
 1893
 1894
 1895
 1896
 1897
 1898
 1899
 1900

The above is the
 receipt of the
 money paid for

John A. B. Smith

ՀԱՅ ՀՈԳԻՒՆ

Թօրուած, ի՞նչպէս, ցուրտն ու ձրմէուն այսօրուան՝
 Ես կը խորհիմ առաւօտուն այն զարնան՝
 Ուր հին կոնդէն նոր բողբոջներ պայքեցան :

Ես կը խորհիմ քոհուբոհին գետնին տակ,
 Որուն մեջէն խուժեց աւիւն անառակ
 Եւ բարձրացաւ եւ սարսուացո՛ւց ծառն համակ :

Ես կը խորհիմ ննկողուկներու նըւոցին,
 Սոխակներու դայլայլներուն ցայգային՝
 Որ անվրհաս անոր զարթումն ոգեցին :

Հեղեղներո՛ւն, կայծակներո՛ւն անհամար
 Ես կը խորհիմ, որ իր զարթմանը համար
 Աւմասներուն քրքրեցին հողը խաւար :

Եւ միտս ու մի՛շտ՝ իր բունին գործ մոխրեմ
 Հրաւիալով այն կայծերուն ծաղկեղէմ
 Ես կը խորհիմ՝ որ հոգիիս դեռ յոյսն եմ :

Եւ այդ յոյսին, այդ յոյսի՛ն մեջ կը տեսնեմ,
 Բացուած ընդդէմ ովկեանին ժանտադէմ,
 Հայ հոգիին հողմակոծ ծա՛ռը վրսեմ . . . :

ՅԱՆԿ

Ա. ՓՈԻՆՋ

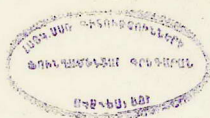
Ընթերցողին	12
Կ'անծրելէ Տղաս	5
Հրաժեշտ	6
Աղուորները	7
Կենդանի քերթուածը	8
Զաւակս	9
Բաց ծովուն մէջ	10
	11

Բ. ՓՈԻՆՋ

Գազանը	12
Կոտի երթ	13
Տաղ առ փորձառութիւն	15
Բարձրացում	16
Շուարում	17
Հաշուեյարդար	18

Գ. ՓՈԻՆՋ

Լուսաւորչի Կանթեղը	19
Միջնորդութիւն	20
Կենդանութիւն Հայրենի	21
Որբերուն ձեռքերը	24
Եկեղեցին հայկական	25
Տաղ Գրաբարին	26
Հայ Հոգիին	27

ՀԵՂԻՆԱԿԻՆ ԳՈՐԾԵՐԲ

ՏՊԱԳՐՈՒԱՆՔ

- Հոգեր (Քերուածներ 1901)
 Հրաշալի Յարութիւն (Քերուածներ 1914)
 Կէս գիշերէն մինչև արշալոյս (Քերուածներ 1918)
 Սէր (Քերուածներ 1933)

ՏՊԱԳՐԵԼԻ

- Կեսարիա (Ուղեւորական նոթեր)
 Եթէ Տէրը կամենայ (Վէպ)
 Ճահիլ եւ այլք (Պատմութիւններ)
 Մարք Ֆուրթուշի արկածը (Վիպակ)
 Հովհաննէս Կոզլոյ (Արձակ եւ ռաւանոր երգիծանք)
 Մամլոյ պայքար (Բնորոշում յոյուածներ)

10